

Et tidsskrift for teoretisk refleksjon: Innledning til temanummeret «Utdanning og politikk: Makt, styring og innflytelse»

Hein Berdinesen

Universitetet i Stavanger

hein.berdinesen@uis.no

ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-0744-7684>

Et nytt tidsskrift

Med dette nummeret foreligger den første utgaven av *Teori og praksis i utdanningsforskning*. Tidsskriftet er vitenskapelig, har rutiner for fagfellevurdering og utgis på plattformen UiS Open Journals. Formålet er å bidra til teoretisk refleksjon og fordypning innen utdanningsforskning. Vi vil publisere arbeider som styrker det teoretiske og metodiske grunnlaget for utdanningsvitenskapen. Like velkomne er studier av utdanningens praksiser og vilkår i ulike kontekster, kritiske analyser av utdanningens rolle i samfunnet og bidrag til forståelsen av feltets historiske, kulturelle og politiske dimensjoner. Gjennom dette ønsker vi å stimulere til vitenskapelige diskusjoner som utfordrer etablerte forståelser i feltet og driver den teoretiske utviklingen videre.

Behovet for en slik publiseringskanal springer ut av en vurdering redaksjonen deler: Norsk utdanningsforskning produserer store mengder empiriske enkeltstudier, og mye av dette arbeidet holder høy kvalitet. Arbeidet med å klargjøre begreper, prøve teoretiske rammeverk mot hverandre og undersøke feltets vitenskapsfilosofiske forutsetninger har sjeldnere en egen arena, enda kvaliteten på det empiriske arbeidet avhenger av nettopp dette. Tidsskriftet skal være en slik arena. Navnet er ment programmatisk: Forholdet mellom teori og praksis er i seg selv et forskningsspørsmål, og flere av artiklene i denne utgaven undersøker hva det forholdet krever.

Temanummeret: Utdanning og politikk

At den første utgaven handler om utdanning og politikk, følger av formålet. Få samfunnsområder er så gjennomregulerte som utdanningen. Læreplaner, tilskuddsordninger, kompetansestrategier og kvalitetsvurderingssystemer former hverdagen i barnehager, skoler og lærerutdanninger, og bak hvert styringsinstrument ligger beslutninger om hva som skal gjelde som kunnskap, hvem som skal definere den og hva utdanningen er til for. Slike beslutninger fortjener kritisk analyse. I invitasjonen til temanummeret ba vi om

bidrag som undersøker hvordan utdanning påvirkes av og selv påvirker politiske prosesser, beslutninger og maktstrukturer. De seks fagfellevurderte artiklene som nå foreligger, svarer på invitasjonen med ulike materialer og teoretiske ressurser. Lest i sammenheng beskriver de en bevegelse fra politikkenes dokumenter og utover mot institusjonene og klasserommene der politikken skal virke. Rekkefølgen i nummeret følger denne bevegelsen.

Lene Ferstad-Løland åpner nummeret med «Fremtidsargumentet: Et kritisk blikk på NOU 2014:7 Elevenes læring i fremtidens skole – Et kunnskapsgrunnlag». Analysen viser hvordan forestillingen om en uviss fremtid fungerer som topos i utredningen: Fordi fremtiden er usikker, må skolen endres, og fordi endringsbehovet fremstår selvinnsynsende, blir det vanskelig å stille spørsmål ved både problembeskrivelsen og løsningsforslagene. Ferstad-Løland leser utredningen inn i en internasjonal kontekst der OECD, teorier om kompetanser for det 21. århundret og forestillingen om eleven som humankapital har fått betydelig innflytelse over norsk skolepolitikk. Artikkelen undersøker hvordan makt utøves gjennom språk, og hvordan bestemte fremtidsbilder gjør bestemte politiske valg nærliggende.

Sander Vossgård Eriksen Mathisrud følger styringen videre fra kunnskapsgrunnlag til regelverk. I «Partnerskap i utdanningspolitikken: Fra ideal til styringsverktøy?» bruker han praksisorientert dokumentanalyse til å spore hvordan partnerskap etableres som sak i det politiske systemet, fra de tidligste forekomstene i Kunnskapsdepartementets arkiv til forskriftsfestingen av kollektiv kompetanseutvikling. Nærlesningen av NOU 2022: 13 og to strategidokumenter fra departementet viser en forskyvning underveis: Utvalget begrunner partnerskap med forskningsinformert praksis og likeverdige kunnskapsformer, mens departementet knytter begrepet tettere til kollektiv kompetanseutvikling og profesjonelle læringsfellesskap, med forskningsbasert og erfaringsbasert kunnskap fremstilt som sidestilte alternativer. Analysen dokumenterer hvordan et begrep skifter innhold på veien gjennom styringssystemet, og hva som står på spill når det skjer.

De to neste artiklene går inn i partnerskapene selv. Kåre Andreas Folkvord og Kjersti B. Tharaldsen argumenterer i «Ensuring quality in education: Is research-practice partnership the way?» for at forskning–praksis-partnersamarbeid kan gi kompetansepolicyen den systematikken den etterlyser. Med utgangspunkt i teorier om koherens og kapasitetsbygging i organisasjoner drøfter de hvordan langsiktige og likeverdige partnersamarbeid kan koble forskning, lærerutdanning og praksisfelt sammen og dermed motvirke skjeve maktforhold mellom kunnskapsformer. Artikkelen er skrevet på engelsk og plasserer de norske tilskuddsordningene i den internasjonale litteraturen om *research-practice partnerships*.

Arne Olav Nygard og Atle Skaftun prøver deretter partnersamarbeidsstanken empirisk. «Forskningsparadokset: Hvordan skoleledere legitimerer kunnskap i partnerskap med universitetet» bygger på intervjuer med åtte skoleledere og skolesjefer i et sjuårig partnerskap mellom universitet og skole. Ved hjelp av spesialiseringsdimensjonen i

Legitimation Code Theory viser forfatterne at lederne konsekvent verdsetter forskning når forskning er tema, samtidig som de legitimerer egen praksis gjennom erfaring og lederidentitet. Gapet mellom forskning og praksis fremstår dermed som et legitimeringsproblem snarere enn et spørsmål om tilgang eller oversettelse, og forfatterne leser mønsteret som et sammenstøt mellom legitimeringsprinsippene i forskningsfeltet og skolefeltet. Funnet har konsekvenser for hva et partnerskap realistisk kan utrette innenfor en samarbeidsperiode.

Sigrid Haukanes flytter oppmerksomheten til lærerutdanningen. I «Teori og praksis i lærerutdanningen – mot en deliberativ tilnærming?» drøfter hun hvordan forholdet mellom teori og praksis kan forstås slik at både profesjonsrelevans og et demokratisk, kritisk utdanningsformål ivaretas. Artikkelen problematiserer forsøk på å tette gapet mellom teori og praksis gjennom evidensbaserte kjernepraksiser og sterkere kontroll, og foreslår deliberativ demokratiteori som en alternativ ramme, der spenninger mellom kunnskapsformer bearbeides gjennom argumentasjon og gjensidig prøving av premisser. Haukanes understreker samtidig at deliberasjon ikke opphever maktasymmetrier: Betingelsene for deltakelse og definisjonsmakt må selv gjøres til gjenstand for kritisk refleksjon.

Brita Høyland avslutter den fagfelleverderte delen i klasserommet. «'Men det hjelper mye når man kjenner dialekter'. Haldningar til norskspråkleg variasjon i andrespråksopplæring» undersøker holdningene internasjonale studenter har til norskspråklig variasjon i andrespråksopplæringen. Med Bourdieus begrep om symbolsk makt og Nortons teori om investering viser Høyland at studentene tilskriver dialekter og skriftspråkene ulik verdi, og at investeringene deres henger sammen med hvilke fellesskap de ser for seg å bli en del av. Opplæringen visker langt på vei ut den variasjonen som preger det norske språksamfunnet, og den politiske styringen på feltet er svak; hva variasjonen skal bety i undervisningen, er i praksis overlatt til den enkelte lærer. Slik viser artikkelen at spørsmålene om makt og styring melder seg også der styringen nesten er fraværende.

På tvers av bidragene avtegner det seg et fellestrekk: Styring i utdanningsfeltet skjer gjennom begreper like mye som gjennom vedtak. Ord som «kompetanse», «kvalitet», «partnersamarbeid» og «praksis» gjør politisk arbeid; de definerer problemer, gjør bestemte løsninger nærliggende og fordeler autoritet mellom aktører. Artiklene i nummeret viser fra hver sin kant hvorfor slike begreper må undersøkes og begrunnes i stedet for å overtas. Det samme gjelder forskningens egne betegnelser.

Debattseksjonen

Nummeret inneholder også en debattartikkel. Berdinesen argumenterer i «Metodologiske betegnelser forplikter: Fenomenologi, hermeneutikk og kunnskapskrav i

utdanningsforskning» for at valget mellom deskriptiv fenomenologi, hermeneutisk fenomenologi og kritisk hermeneutikk er et valg mellom ulike kunnskapskrav, og at den som bruker betegnelse, påtar seg metodologiske forpliktelser som må kunne etterprøves.

Takk og invitasjon

En rekke personer har gjort dette nummeret mulig. Redaksjonen takker forfatterne for tilliten de har vist et nytt tidsskrift, og fagfellene for grundige og konstruktive vurderinger. Takk også til UiS Open Journals for teknisk tilrettelegging av utgivelsen. Tidsskriftet tar imot manuskripter fortløpende, både til åpne numre og til kommende temanumre. Forfatterveiledningen ligger på tidsskriftets nettsider. Vi håper denne første utgaven viser hva slags arbeid tidsskriftet vil gi rom for, og at den gir leserne grunn til å vende tilbake.

Hein Berdinesen er hovedredaktør for Teori og praksis i utdanningsforskning. Redaksjonen består ellers av medredaktørene Hans Erik Bugge, Kirsten Halle, Atle Skaftun og Kjersti B. Tharaldsen, alle Universitetet i Stavanger.